

BIBLIOTECA ITALIANA

Publicată sub patronajul  
INSTITUTULUI ITALIAN PENTRU STUDII  
FILOZOFICE

Colecție bilingvă coordonată

de

SMARANDA  
BRATU ELIAN

NUCCIO ORDINE

Carte editată cu sprijinul  
MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE  
AL REPUBLICII ITALIENE

Libro stampato con il contributo del  
MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI  
DELLA REPUBBLICA ITALIANA

NICCOLÒ MACHIAVELLI

**LETTERE**

NICCOLÒ MACHIAVELLI

# SCRISORI

Traducere, cronologie,  
note și îngrijirea ediției  
SMARANDA BRATU ELIAN

Cu o prefață de  
RINALDO RINALDI

 HUMANITAS  
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo  
Coperta: Angela Rotaru  
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu  
Corector: Cristina Jelescu  
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Real

Niccolò Machiavelli  
*Lettere*  
Giulio Einaudi editore s.p.a. Torino, 1999

© HUMANITAS, 2016, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României  
Machiavelli, Niccolò  
Lettere = Scrisori/Niccolò Machiavelli; trad., note: Smaranda Bratu Elian;  
pref.: Rinaldo Rinaldi. – București: Humanitas, 2016  
ISBN 978-973-50-5486-1  
I. Bratu Elian, Smaranda (trad.; note)  
II. Rinaldi, Rinaldo (pref.)  
821.131.1-6=135.1=131.1

EDITURA HUMANITAS  
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România  
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51  
[www.humanitas.ro](http://www.humanitas.ro)

Comenzi online: [www.libhumanitas.ro](http://www.libhumanitas.ro)  
Comenzi prin e-mail: [vanzari@libhumanitas.ro](mailto:vanzari@libhumanitas.ro)  
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

## Notă asupra ediției și traducerii

Volumul de față reprezintă prima versiune românească a scrisorilor lui Machiavelli. Este vorba de 87 de scrisori, adică, după știrea mea, corpusul complet existent la această dată al acelor scrisori care, în vremea lui, s-ar fi numit *familiare*s, adică scrisori particulare – chiar și atunci când sunt adresate unor persoane oficiale. Nu este vorba, așadar, de foarte numeroasele rapoarte și scrisori trimise oficialităților din peninsula în calitate sa de secretar al celei de-a doua Cancelarii a Republicii Florentine (echivalentă unui minister de externe de astăzi), al Consiliului celor Zece (echivalent unui minister de război) ori din numeroasele sale misiuni militare și diplomatice (la fel de faimoasele și minunatele *Legății*). Trebuie spus de la început că acest număr este departe de a fi cel real, căci multe scrisori despre care amintesc interlocutorii săi s-au pierdut, poate, definitiv.

Unii dintre nenumărații cercetători care s-au dedicat studiului acestui mare personaj, recunoscut drept părinte incontestabil al teoriei politice moderne, și care s-au aplecat, desigur, și asupra acestor scrisori, le-au considerat cel mai frumos epistolar al Renașterii. Nu știu dacă un asemenea calificativ, chiar adevărat fiind, ar fi relevant. Relevant este însă, cu siguranță, că acest epistolar oferă o imagine extrem de vie a lumii din vremea secretarului florentin, atât la nivelul marii politici, cât și la nivelul vieții cotidiene, și încă și mai mult o imagine deplină asupra omului care era Machiavelli.

Dacă aș încerca o sistematizare a scrisorilor, mai degrabă decât să mă uit la destinatari – prieteni, rude, și în genere apropiați ai marelui florentin, unii cu importante funcții publice – m-aș orienta după tematică. Pentru că există, cred eu, în ele trei teme mari (care, la unii interlocutori, se perindă tustrele): analiza

evenimentelor politice în curs; probleme și fapte din viața cotidiană; intervenții făcute sau sugerate (la noi s-ar spune „pile“) pentru ajutarea unor cunoscuți. Toate au în comun precizia și vioiciunea exprimării, atenția acordată neabătut realității factuale și, de cele mai multe ori – așa cum explică prefațatorul – o împletire de registre stilistice care dezvăluie unitatea de fond a gândirii lui.

Analizele politice, suscitade îndeobște de interlocutori, scot la iveală, pe lângă logica necruțătoare, echidistanța și concretețea din tratate, care fac ca teoria politică a secretarului florentin să semene cu jocul de șah, o seamă din temele care alcătuiesc miezul tare al doctrinei sale politice: raportul esențial dintre *virtù* și *fortuna*, dintre firea omului și specificul vremurilor, conflictualitatea ca dat primar și incontornabil al politicii la orice nivel etc. Dar în primul rând ele ilustrează dramatismul situației politice, italiene și internaționale, în care se naște și care determină gândirea sa politică: criza sistemului politic italian, particularist, policentric și insuficient pregătit militar, confruntat cu agresivitatea marilor puteri europene.

Problemele și faptele din viața cotidiană cuprind un spectru larg, de la afaceri de familie, la comentarea unor întâmplări hazlii, proprii sau ale prietenilor, confesiuni și sfaturi amoroase, mărturii despre propriile ocupații și scrieri etc. Caracteristicile tuturor acestora sunt acuratețea observațiilor, detașarea ironică și, paradoxal poate, o pudoare înaltă: deoarece dacă Machiavelli se amuză să relateze pe șleau întâmplări la limita obscenității, este nespus de rezervat și frust cu privire la propria nefericire (episodul încarcerării, torturii etc.). Din această categorie face parte și scrisoarea din 10 decembrie 1513 adresată lui Francesco Vettori, în care povestește cum își duce el viața la San Casciano, scrisoare, dacă nu cea mai frumoasă, sigur cea mai faimoasă din literatura italiană.

Cea de-a treia categorie, a scrisorilor prin care își roagă prietenii să intervină cu relații și servicii în favoarea altor prieteni sau rude, sau se oferă să mijlocească tranzacții matrimoniale, au și ele câteva caracteristici demne de amintit: una ar fi că ase-

menea „pile“ Machiavelli nu le pune niciodată pentru sine; alta, că cerând sau propunând un anume serviciu, nu-l exprimă la modul general, ci trasează o anume strategie pe care interlocutorul este sfătuit s-o urmeze, o strategie care îmbină condițiile date cu psihologia personajelor implicate. Dar mai interesant, cred, pentru noi astăzi este să constatăm că sistemul relațiilor personale și al cointeresării materiale pentru obținerea unor avantaje pare a fi nemuritor și să cugetăm cât de legată este antropologia, mai degrabă sumbră, pe care secretarul florentin își construia teoria politică, de experiența directă a vieții, *la verità effettuale*, de atunci și de oricând.

Cele 87 de scrisori din ediția de față au fost obținute și transcrise prin confruntarea și coroborarea următoarelor ediții: Niccolò Machiavelli, *Lettere*, în *Tutte le opere*, ed. Mario Martelli, Sansoni, Firenze 1971; Machiavelli, *Lettere*, în *Opere VI*, ed. Franco Gaeta, Feltrinelli Economica, 1977; Niccolò Machiavelli, *Lettere*, în *Opere II*, ed. Corrado Vivanti, Biblioteca della Pléiade, Einaudi, Torino 1999; precum și proiectul on-line „Biblioteca dei Classici Italiani di Giuseppe Bonghi“.

Munca de căutare și recuperare a scrisorilor lui Machiavelli este oarecum recentă; ea datează cu adevărat din secolul al XIX-lea, prima ediție de referință fiind cea îngrijită de E. Alvisi pentru editura Sansoni, Florența 1883; la aceasta s-au adăugat de-a lungul timpului noi scrisori descoperite în arhive, noi corecturi, noi ediții (de amintit măcar contribuțiile curatorilor Tommasini, Ridolfi, Villari, Papini, Mazzoni, Casella, Lesca) și, firește, nenumărate îndoieli cu privire la grafie, datare, în câteva cazuri chiar la atribuire. În vreme ce în privința datării și atribuirii m-am orientat după ediția citată cea mai recentă, grafia, care diferă nu doar de la o ediție la alta, ci prezintă variații în chiar aceeași ediție și adesea în una și aceeași scrisoare, ține în mare măsură de fluiditatea grafiei italiene din vremea lui Machiavelli, dar în parte și de orientarea filologică a îngrijitorilor. Din această pricină cititorul acestui volum care va

consulta originalul italian este rugat să nu se scandalizeze de fluctuațiile grafice, care depind atât de autor, cât și de ediția sursă.

Unele dintre edițiile amintite (printre care și ediția Franco Gaeta, citată) au ales să publice, alături de scrisorile scrise de Machiavelli, și pe cele trimise lui. Deși multe dintre acestea sunt esențiale pentru lămurirea unor pasaje din scrisorile secretarului florentin, iar altele (mai ales cele primite de la colegii de serviciu) reconstruiesc atmosfera neprotocolară a grupului de lucru al secretarului, ediția de față s-a rezumat doar la scrisorile lui Machiavelli: pe de o parte, pentru a nu disipa impresia pe care ele o trezesc, pe de alta pentru a nu amplifica peste măsură aparatul notelor.

Traducerea, în afară de desfătarea prilejuită de inteligența, precizia și ironia ce caracterizează majoritatea textelor, a cunoscut nu puține dificultăți. Ele țineau de vechimea limbii lui Machiavelli, de decodarea corectă a interpretărilor date de el faptelor, multe dintre acestea exprimate prin aluzii sau referiri cunoscute numai interlocutorului, de formulele (latine sau italiene) de introducere și încheiere a scrisorilor, nepotrivite cu exprimarea noastră de astăzi, de denumirile unor funcții și instituții nefamiliare cititorului modern etc. Multe dintre aceste dificultăți au fost rezolvate cu ajutorul notelor.

Dintre opțiunile făcute în îngrijirea ediției cred că merită amintite următoarele: fragmentele în latină în original, putând fi consultate pe pagina din stânga, în versiunea română se prezintă traduse, scrise cu cursive; numele proprii de persoane sau ținuturi care prezintă fluctuații grafice (inclusiv cel al autorului: Machiavelli, Machiavegli, Michiavello, Maclavellus) sau forme vernaculare (ex. Pagolo pentru Paolo, Brancaccio pentru Brancacci), fiind vorba de personaje istorice reale și de locuri geografice existente și astăzi, apar în traducere numai în forma consacrată astăzi. Iar cum limba română a acceptat de multă vreme să preia, în texte referitoare la civilizația italiană, o seamă de termeni italieni, tălmăcirea de față face și ea uz de asemenea înlesniri. De aceea cititorul va întâlni în românește cuvinte ca senior, seniorie, condotier, gonfalonier etc.



Țin să mulțumesc și pe această cale prefațatorului și specialistului Rinaldo Rinaldi, care a avut gentilețea de a-mi lămuri o serie de pasaje criptice pentru oricine e străin de limba vernaculară florentină din vremea autorului; și țin să-i exprim toată recunoștința mea doamnei Anca Ionescu, specialistă în limbi clasice, care a verificat și tradus toate textele și expresiile latine.

Sperând că volumul de față reușește să ofere cititorului român, pe lângă o informație cât se poate de prețioasă despre omul și gânditorul Machiavelli și vremurile sale, și o reală desfătare, mulțumesc ca întotdeauna Editurii Humanitas pentru inițiativa de a-l publica, și redactorului cărții, Vlad Russo, neprețuit colaborator și sfătuitor.

SBE

LETTERE  

---

SCRISORI

1

**Frammento di minuta**  
Firenze, 1 dicembre 1497

*Et merito: quinam abs te multas epistolas acceperim nullas quae re... ascribere potuissent qui aut nostrum minimum noverint ingenium aut... natura informatum ingenio cujus mihi rei testis deus est et veritas ut amicorum beneficia ac eorum de me benemer... Novi enim studium tuum in re nostra et operam: mihi si non causae nostrae coeterisque quae reman... quibus satisfacere causae non potuisti... Mores scrutati fuerunt satisfacturam. Verum ego valitudine oppressus tibi rescribendi vicem prestare non potui. Nunc vero, recuperata salute, nihil est quod scribam, nisi te hortari, orare, precari ut non disistas, donec noster hic conatus felicem habeat exitum. In hoc te virum exhibeas rogo totasque effundas vires. Nam si pigmei gigantes aggredimur, multo major nobis quam illis paratur victoria: illis enim sicut contendere turpe est, sic erit cedere turpissimum; nos non tantum vinci ignominiosum, quam decorum contendisse ducimus, praesertim competitorem habentes, cujus nutu ista omnia fiunt: propterea quacumque fuerimus usi fortuna, talibus nos hujuscemodi excidisse ausis non poenitebit. Vale. Datum Florentiae kalendis decembribus.*

# 1

## Fragment de minută<sup>1</sup>

Florența, 1 decembrie 1497

...Și pe bună dreptate: deși am primit de la tine multe scrisori, [n-au fost] nici unele la care ar fi putut să adauge [răspuns (?)] cei care au socotit talentul meu ori foarte slab, ori ... bine dăruit de natură, talent pentru care martor mi-e Dumnezeu și adevărul [e] că binefacerile prietenilor și ale celor care au binemeritat de la mine. ... Căci știi cât interes și cât zel pui în acțiunea noastră: pentru mine, dacă nu pentru cauza noastră, și pentru celelalte pe care... nu ai putut să le rezolvi... Au fost atent căutate căi ca ea să fie îndeplinită. Ce-i drept, eu, apăsător de starea mea de sănătate proastă, n-am putut să-ți răspund la scrisori pe potrivă. Iar acum, după ce m-am însănătoșit, nu am a-ți scrie nimic altceva decât că te îndemn, te rog, te implor să nu renunți până ce încercarea asta a noastră n-o să aibă un rezultat favorabil. În privința aceasta rogu-te să te arăți bărbat și să-ți folosești toate forțele. Căci dacă noi, pitici cum suntem, atacăm niște uriași, ne așteaptă o victorie cu mult mai mare decât a lor: căci dacă pentru ei e rușinos să se ia la-ntrecere [cu noi], încă și mai rușinos ar fi să dea înapoi; noi, în schimb, nu doar că-l învingem pe cel pătat de rușine, dar totodată vom fi luptat cu onoare, mai ales că adversarului nostru la cel mai mic semn din cap i se îndeplinește voința: de aceea, de orișice soartă avea-vom parte, măcar nu vom regreta de vom fi înfrânți, după o asemenea vitejie. Cu bine.

Scrisă la Florența, la 1 decembrie

**I Machiavelli**  
**al card. Giovanni Lopez**  
 Firenze, 2 dicembre 1497

Tucte le cose che dagli huomini in questo mondo si possegono, el più delle volte, anzi sempre, quelle da duoi donatori dependere se è per experientia conosciuto; da Dio prima, iusto di tucto retribuitore; secondo, o per iure hereditario, come da' parenti nostri, o per donatione come dagli amici, o per commodità di guadagno prestataci, come da' mercatanti ne' loro fedeli minixtri. Et tanto più merita d'essere stimata la cosa che si possiede, quanto da più degno donatore depende. Havendo adunche la R. S. V. per derogatione pontificale privatoci di quelle ragioni, per le quali la possessione di Fagna da' nostri antichi progenitori riconoscivamo, ad un tracto, è dato occasione alla R.<sup>da</sup> S. V. la sua humanità et liberalità, anzi più tosto piatà verso di noi sua devotissimi figlioli, dimostrare, et a noi quella da molto più degno donatore, che non furono quegli riconoscere. Et veramente nessuna cosa è più degna della R.<sup>da</sup> S. V., quanto è, potendo tòrre, liberalissimamente donare, maxime a choloro, e quali l'onore et l'utile di quella cierchono non altrimenti che el loro proprio salvare, a choloro anchora e quali, né per nobilità, né per huomini, né per ricchezza, punto inferiori si iudicono di quegli che s'ingegnono, o che sperano, anzi indubitatamente affermano da la R. S. V. esserne fatti al tutto possessori. Et chi volessi la famiglia nostra et quella de' Pazi *iusto lance perpendere*, se in ogni altra cosa pari ci iudicassi, in liberalità et virtù d'animo molto superiori ci iudicherà.

Supplici adunche adoriamo la S. V. che non consenta che noi veggiamo huomini mancho degni di noi, huomini che meritamente nostri inimici possiamo iudicare, delle nostre spoglie rivestiti ignominiosamente tale vittoria impropere. Deh siate contento, Rev.<sup>mo</sup> signor nostro, con quel medesimo emolumento che da loro sperate, volere la casa nostra ornare di

**Familia Machiavelli**  
**către cardinalul Giovanni Lopez<sup>2</sup>**  
 Florența, 2 decembrie 1497

Așa cum ne învață experiența, toate lucrurile pe care oamenii le dețin pe lumea aceasta provin, cel mai adesea, dacă nu chiar întotdeauna, de la doi donatori: întâiul dintre ei e Dumnezeu, drept împărțitor a toate; al doilea poate purcede fie din moștenire, bunăoară de la rude, sau prin donație, de pildă de la prieteni, fie din împrumut, pentru un câștig mai lesnicios, cum fac neguțătorii cu slujbașii lor credincioși. Iar orice lucru aflat în posesia noastră e cu atât mai prețios cu cât vine de la un donator mai respectabil. Sfinția Voastră, lipsindu-ne pe neașteptate, prin derogare pontificală, de temeiurile prin care ne recunoșteam moștenitori de drept ai domeniului Fagna de la înaintașii noștri, are acum prilejul să-și arate omenia și mărinimia, sau mai degrabă mila față de noi, fii preaplecați ai Sfinției Voastre, iar noi pe acela de-a ne recunoaște miluiți de un donator încă mai venerabil decât al lor. Căci într-adevăr nimic nu este mai demn de Sfinția Voastră decât, putând lesne să luați, dimpotrivă, să dăruiți cu generozitate, îndeosebi acelora care urmăresc onoarea și folosul aceluia domeniu nu mai puțin decât propria mântuire, acelora, adăugăm, ce nu se socotesc mai prejos nici ca neam, nici ca număr ori bogăție decât cei care se străduie sau nădăjduiesc și fără îndoială susțin dinaintea Sfinției Voastre să fie ei puși pe deplin în posesie. Și oricine *va cântări cu aceeași măsură* familia Pazzi și pe a noastră, dacă în orice altă privință le va găsi egale, în generozitate și virtute sufletească ne va afla mult mai presus pe noi decât pe ei.

Cu umilință așadar implorăm ca Sfinția Voastră să nu îngăduie ca niște inși nedemni de noi, inși pe care pe bună dreptate îi putem socoti dușmani, să-și însușească în mod rușinos ce-i al nostru, repurtând o asemenea izbândă. Îndurați-vă, Preasfinția Voastră, și, în temeiul aceluiași onorariu promis de ei, faceți casei noastre o atare cinste, pentru noi fără de seamă,

tanto honore, quanto l'esserci da voi libera questa possessione conceduta iudichiamo. Non ci vogliate pel contrario di tanta ignominia segnare, quanto è torci quello che per salvare cotanta impresa infino a qui ci siamo ingegnati. E veramente, poiché con grandissimo nostro disnore, se la vostra clementia non ci si interpone, conviene si perda, quello ad ogni modo con l'altrui danno ci ingegneremo reprendre. Ma speriamo nella humanità della R.<sup>da</sup> S. V., come sa messer Francesco R. vostro familiare habbiamo sempre sperato, el quale habbiamo facto nostro supplicatore a quella, et a lui ogni libertà di tractare questa causa conceduta. *Valete iterum. Vivete in eternum.*

*Ex Florentia iiii° Nonas Decembres.*

*E. V. R. Devoti Filii*

*Maclavellorum familia*

Piero, Nicholò et tutta la famiglia  
de' Machiavegli Cives Florentini

### 3

#### **Niccolò Machiavelli a Ricciardo Becchi**

Firenze, 9 marzo 1498

Per darvi intero avviso de le cose di qua circa al frate secondo el desiderio vostro, sappiate che dopo le due prediche facte, delle quali havete hauta già la copia, predichò la domenica del charnasciale, et dopo molte cose dette, invitò tucti e suoi a comunicarsi el dì di carnasciale in San Marco, et disse che voleva pregare Iddio che se le cose che gli haveva predette non venivano da lui, ne mostrassi evidentissimo segno; et questo fece, chome dicono alcuni, per unire la parte sua et farla più forte a difenderlo, dubitando che la Signoria nuova già creata, ma non pubblicata, no gli fussi adversa. Pubblicata dipoi el lunedì la Signoria, della quale dovete havere hauta piena notitia, giudicandosela lui più che e dua terzi inimica, et havendo mandato el papa un breve che lo chiedeva, sotto pena d'interdictione, et dubitando egli ch'ella non lo volessi ubbidire di facto, deliberò o per suo consiglio, o amunito da altri, lasciare el predicare

socotind că această posesiune vine de la Sfinția Voastră. Ci nu ne acoperiți de rușinea de-a ne lipsi de ceea ce ne-am străduit să investim până acum pentru salvarea acestei trebi. Iar noi, dacă, neintervenind Sfinția Voastră, vom pierde, spre marea noastră rușine, ce ni se cuvine, nu încape îndoială că ne vom strădui să-l luăm înapoi, în dauna altora. Dar noi ne punem nădejdea în omenia Sfinției Voastre, cum am făcut-o mereu și cum bine știe messer Francesco R., ruda dumneavoastră, pe care l-am împuternicit să vă roage din partea noastră și căruia i-am lăsat toată libertatea să ne apere cauza. *Rămâneți așadar cu bine. Să trăiți veșnic.*

*Din Florența. A patra nonă din decembrie.*

*Devotații Fii ai Sfinției Voastre, Familia Machiavelli*

Piero, Niccolò și întreaga familie  
Machiavelli, Cetățeni ai Florenței

### 3

#### **Niccolò Machiavelli către Ricciardo Becchi<sup>3</sup>**

Florența, 9 martie 1498

Pentru a-ți aduce la cunoștință, conform dorinței dumitale, toate lucrurile referitoare la frate<sup>4</sup>, află că după ce a ținut două predici, a căror copie ți-a parvenit deja, a predicat apoi în duminica de Lăsata Secului și, după ce a spus mai multe lucruri, i-a invitat pe toți ai lui ca la intrarea în Postul cel Mare să se împărtășească în San Marco<sup>5</sup>, și a spus că vrea să se roage Domnului ca, dacă prezicerile lui nu vin de la El, să-i dea un semn neîndoielnic; asta a făcut-o, zic unii, ca să-i unească pe-ai lui, să-i întărească și să-l apere pe el, temându-se ca Senioria nou aleasă<sup>6</sup>, dar nefăcută încă publică, să nu-i fie potrivnică. Dar odată publicată luni componența Senioriei, despre care el trebuie să fi avut întru totul știre, judecând că mai bine de două treimi îi e dușmană, și știind că papa trimisese o misivă prin care era chemat la Roma sub pedeapsa interdicției, cerere căreia, socotea el, Senioria nu ținea să-i dea ascultare, a hotărât de capul lui



## Cuprins

Prefață .....	7
Cronologie .....	19
1. Fragment de minută – 1 decembrie 1497 .....	45
2. Familia Machiavelli către cardinalul Giovanni Lopez – Florența, 2 dec. 1497 <i>Despre recuperarea proprietății familiei, în Fagna</i> .....	47
3. Către Ricciardo Becchi – Florența, 9 martie 1498 <i>Despre predica lui Savonarola în mănăstirea San Marco</i> .....	49
4. Către Pier Francesco Tosinghi – Florența, 29 aprilie 1499 <i>Copie a înștiințărilor venite de la Milano</i> .....	57
5. Către Pier Francesco Tosinghi – Florența, 5 iunie 1499 <i>Despre trimiterea unei solii la Ducele Milanului cu privire la războiul cu Pisa</i> .....	61
6. Către Pier Francesco Tosinghi – Florența, 6 iulie 1499 <i>Situația relațiilor Florenței cu Ducele de Milano și cu Regele Franței</i> .....	63
7. Unui membru al cancelariei din Lucca – începutul lui octombrie 1499 <i>Supărare pe calomniile la adresa florentinilor privind execuția lui Paolo Vitelli</i> .....	65
8. Către Totto Machiavelli – f.d. <i>Despre recuperarea moșiei din San Pietro in Mercato</i> .....	69
9. Către Antonio Giacomini Tebalducci – Florența, 19 mai 1503 <i>Recomandare pentru angajarea în armată a lui Bastiano da Castiglione</i> .....	71
10. Către Agnolo Tucci – Roma, noiembrie-decembrie 1503 <i>Informații și comentarii despre situația din Romagna</i> .....	73
11. Către Giovanni Ridolfi – Florența, 1 iunie 1504 <i>Mișcările trupelor lui Bartolomeo D'Alviano împotriva Florenței. Succesul operațiunilor în ținutul Ripafratta</i> .....	75

12. Către Alamanno Salviati – 9 noiembrie 1504	
<i>Dedicație la „Decennale primo“</i> . . . . .	77
13. Către Antonio Tebalducci – Florența, 27 august 1505	
<i>Scrisoare secretă despre numirea lui Ercole Bentivoglio comandant al armatei</i> . . . . .	77
14. Către Antonio Tebalducci – Florența, 23 septembrie 1505	
<i>Îndemn ca Tebalducci să nu părăsească Cascina</i> . . . . .	79
15. Către Giovanni Ridolfi – Florența, 12 iunie 1506	
<i>Informații despre situația politică și despre mișcările marilor puteri. Preziceri despre o iminentă coborâre a împăratului Maximilian I în Italia.</i> . . . . .	81
16. Giovan Battista Soderini – Perugia, 13-21 septembrie 1506.	
<i>Cugetări (năstrușnicii) despre scopuri și mijloace în acțiunile politice și despre potrivirea dintre firea oamenilor politici și caracteristicile vremurilor</i> . . . . .	89
17. Către Piero Soderini – Bolzano, 17 februarie 1508	
<i>Rugămintea să fie rechemat înapoi la Florența.</i> . . . . .	95
18. Către Alamanno Salviati – Florența, 28 septembrie 1509	
<i>Descrierea expediției imperiale contra Padovei și a strategiei de apărare a orașului și cugetări despre atitudinea pe care o poate avea în această privință Florența</i> . . . . .	97
19. Către Luigi Guicciardini – Verona, 29 noiembrie 1509	
<i>Regretul pentru îmbolnăvirea lui Jacopo Guicciardini</i> . . . . .	107
20. Către Luigi Guicciardini – Verona, 8 decembrie 1509	
<i>Nedorita lui aventura lui cu o prostituată hidoasă</i> . . . . .	109
21. Către o nobilă doamnă – Florența, după 16 septembrie 1512	
<i>Relatarea căderii de la putere a lui Piero Soderini și a revenirii la cârmuirea Florenței a Medicilor</i> . . . . .	113
22. Către Francesco Vettori – Florența, 13 martie 1513	
<i>Despre ieșirea lui din închisoare și intervenție pentru fratele său Totto de a fi admis în preajma papei.</i> . . . . .	123
23. Către Francesco Vettori – Florența, 18 martie 1513	
<i>Mulțumiri pentru scrisoarea primită. Despre dărzenia de care a dat dovadă în închisoare. Vești despre prietenii comuni din Florența.</i> . . . . .	125
24. Către Francesco Vettori – Florența, 9 aprilie 1513	
<i>Imposibilitatea de a nu vorbi despre politică.</i> . . . . .	127
25. Către Francesco Vettori – Florența, 16 aprilie 1513	
<i>Vești despre prietenii comuni din Florența. Dorința de a-și relua activitatea politică în slujba Medicilor.</i> . . . . .	131

26. Către Francesco Vettori – Florența, 29 aprilie 1513  
*Despre armistițiul franco-spaniol, răspuns la dilemele lui Vettori.* . . . 135
27. Către Francesco Vettori – Florența, 20 iunie 1513  
*Despre politica pe care ar trebui s-o ducă papa după încheierea  
 armistițiului franco-spaniol* . . . . . 149
28. Către Giovanni Vernacci – Florența, 26 iunie 1513  
*Despre propriile nenorociri și despre afacerile din Florența ale  
 acestui nepot aflat la Constantinopol* . . . . . 155
29. Către Giovanni Vernacci – Florența, 4 august 1513  
*Despre afacerile acestuia din Florența* . . . . . 157
30. Către Francesco Vettori – S. Andrea in Percussina,  
 10 august 1513  
*Despre armistițiul franco-spaniol. Probabile evoluții.  
 Perspectivele de pace* . . . . . 159
31. Către Francesco Vettori – Florența, 25 august 1513  
*Recomandarea lui Donato del Corno, pentru lista de  
 nominalizări a Consiliului celor Zece* . . . . . 171
32. Către Francesco Vettori – Florența, 26 august 1513  
*Răspuns cu privire la perspectivele deschise de armistițiul  
 franco-spaniol* . . . . . 173
33. Către Francesco Vettori – Florența, 10 decembrie 1513  
*Viața lui la San Casciano împărțită între ocupații triviale și  
 înalte dialoguri cu anticii. Anunță scrierea Principelui.* . . . . 181
34. Către Francesco Vettori – Florența, 19 decembrie 1513  
*Nouă intervenție pentru Donato del Corno* . . . . . 189
35. Către Francesco Vettori – Florența, 5 ianuarie 1514  
*Sfaturi despre cum să se poarte cu prietenii Casavecchia și  
 Brancacci* . . . . . 195
36. Către Francesco Vettori – Florența, 4 februarie 1514  
*Comentarii la aventura lui Brancacci și Casavecchia din  
 scrisoarea precedentă. Îndemn să se lase în voia iubirii.  
 Despre viața sa la Florența.* . . . . . 199
37. Către Francesco Vettori – Florența, 25 februarie 1514  
*Aventura nocturnă a lui Giuliano Brancacci și dejucarea  
 înșelătoriei lui* . . . . . 205
38. Către Francesco Vettori – Florența, februarie-martie 1514  
*Laude cu privire la comportarea lui Lorenzo de' Medici* . . . . 211
39. Către Francesco Vettori – Florența, 16 aprilie 1514  
*Despre perspectivele politice ale Spaniei* . . . . . 213

40. Către Giovanni Vernacci – Florența, 20 aprilie 1514  
*Despre afacerile acestuia și propunerea unei căsătorii  
 avantajoase* . . . . . 217
41. Către Francesco Vettori – Florența, 10 iunie 1514  
*Amărăciunea sa de-a sta fără treabă. Îndemn ca prietenul  
 să nu se împotrivescă Iubirii.* . . . . . 219
42. Către Francesco Vettori – Florența, 3 august 1514  
*Despre dragostea lui pentru o tânără suavă, sentiment care  
 pune în umbră toate celelalte preocupări ale sale* . . . . . 221
43. Către Francesco Vettori – Florența, 4 decembrie 1514  
*Rugămintea de a-l ajuta pe prietenul Niccolò Tafani.  
 Supărare pe viața sa prezentă.* . . . . . 223
44. Către Francesco Vettori – Florența, 10 decembrie 1514  
*Despre politica pe care ar trebui s-o adopte papa, despre  
 greșeala de a rămâne neutru* . . . . . 225
45. Către Francesco Vettori – Florența, 20 decembrie 1514  
*Tot despre politica papei și despre neutralitate* . . . . . 243
46. Către Francesco Vettori – Florența, 20 decembrie 1514  
*Despre Donato del Corno. Nădejdea lui de a primi o  
 însărcinare de la cărmuitorii Medici.* . . . . . 251
47. Către Francesco Vettori – Florența, 31 ianuarie 1515  
*Sonet de dragoste compus de el și considerații despre iubire.  
 Despre varietatea scrisorilor lor. Sfaturi pentru Giuliano de'  
 Medici dacă urmează să devină guvernator al mai multor  
 orașe din Romagna.* . . . . . 253
48. Către Giovanni Vernacci – Florența, 18 august 1515  
*Afecțiunea lui pentru acest nepot* . . . . . 259
49. Către Giovanni Vernacci – Florența, 19 noiembrie 1515  
*Afecțiunea lui pentru rude și prieteni, care sunt tot ce  
 i-a rămas* . . . . . 259
50. Către Giovanni Vernacci – Florența, 15 februarie 1516  
*Regretul pentru rătăcirea scrisorilor lui. Tristețea sa pentru  
 viața inactivă pe care o duce* . . . . . 261
51. Către Paolo Vettori – Livorno, 10 octombrie 1516  
*Îi dă veste despre sosirea sa la Livorno* . . . . . 263
52. Către Giovanni Vernacci – S.Andrea in Percussina,  
 8 iunie 1517  
*Se scuză pentru raritatea scrisorilor lui. Îi dă vești  
 despre familie* . . . . . 263

53. Către Lodovico Alamanni – Florența, 17 decembrie 1517  
*Intervenție pentru Donato del Corno. Păreră în urma citirii poemului Orlando Furioso de Ariosto. Intenția de a face o călătorie în Olanda cu prietenii* . . . . . 265
54. Către Giovanni Vernacci – Florența, 5 ianuarie 1518  
*Cere iertare pentru raritatea scrisorilor sale. Speră că nepotului i-au mers bine afacerile și îl îndeamnă să se însoare* . . . . . 269
55. Către Giovanni Vernacci – Florența, 25 ianuarie 1518  
*Același conținut din precedenta* . . . . . 271
56. Către Giovanni Vernacci – Florența, 9 octombrie 1519  
*Despre unele afaceri ale nepotului la Florența* . . . . . 273
57. Către Giovanni Vernacci – Florența, 15 aprilie 1520  
*Îl cheamă pe nepot la Florența pentru a-și rezolva afaceri în impas* . . . . . 273
58. Către Francesco del Nero – Florența,  
 10 sept. – 7 noiembrie 1520  
*Schiță de contract pentru Istoriile florentine* . . . . . 275
59. Către Giovanni Vernacci – Florența, 15 februarie 1521  
*Despre o moștenire și alte afaceri ale nepotului la Florența* . . . . 277
60. Către Francesco Guicciardini – Carpi, 17 mai 1521  
*Căutarea unui predicator pentru Florența. Îndemn să-i scrie des trimițându-i ștafete care să-i sporească faima printre călugări. Ironii la adresa locuitorilor și a guvernatorului din Carpi* . . . . 279
61. Către Francesco Guicciardini – Carpi, 18 mai 1521  
*Efectele ștafetelor venite de la Guicciardini. Greutăți în trimiterea predicatorului la Florența* . . . . . 283
62. Către Francesco Guicciardini – Carpi, 19 mai 1521  
*Bănuiala gazdei sale, Sigismondo Santi, că este luat peste picior. Dificultatea de a găsi un predicator. Folosul experienței de la Carpi.* . . . . . 287
63. Către Francesco Vettori – S.Andrea in Percussina,  
 26 decembrie 1521  
*Intervenție în favoarea prietenului Parigino.* . . . . . 289
64. Către Francesco del Nero – S. Andrea in Percussina,  
 14 octombrie 1522  
*Despre omorârea unui slujitor de-al lui Raffaello Girolami* . . . . 291

65. Către Francesco del Nero – S. Andrea in Percussina,  
31 august 1523  
*Își anunță cumnatul cu privire la trimiterea unor pitulici* . . . . 291
66. Către Francesco del Nero – S. Andrea in Percussina,  
26 septembrie 1523  
*Probabilă solicitare de a face să-i parvină salariul pentru  
Istoriile florentine* . . . . . 293
67. Către Francesco Guicciardini – S. Andrea in Percussina,  
30 august 1524  
*Despre scrierea Istoriilor florentine. Ar avea nevoie de  
sfaturile prietenului* . . . . . 293
68. Către Francesco Guicciardini – Florența, 3 august 1525  
*Despre moșiile de la Finocchieto și Colombaia de curând  
cumpărate de Guicciardini* . . . . . 295
69. Către Francesco Guicciardini – Florența, 17 august 1525  
*Prime referiri la o apropiată reprezentare a Mătrăgunei  
la Modena.  
Îi trimite niște medicamente prietenului. Proiecte  
matrimoniale referitoare la o fiică a lui Guicciardini* . . . . . 299
70. Către Francesco Guicciardini – Florența,  
16–20 octombrie 1525  
*Lămuriri cu privire la unele expresii din Mătrăguna.  
Despre compunerea cântecelor dintre acte* . . . . . 305
71. Către Francesco Guicciardini – Florența,  
după 21 octombrie 1525  
*Din nou despre măritișul fetei lui Guicciardini: discuțiile  
lui cu Lorenzo Strozzi și sfatul de a recurge, pentru zestre,  
la ajutorul papei* . . . . . 307
72. Către Francesco Guicciardini – Florența, 19 decembrie 1525  
*Noi îndemnuri cu privire la măritișul fetei lui Guicciardini.* . . .315
73. Către Francesco Guicciardini – Florența, 3 ianuarie 1526  
*Condoleanțe pentru moartea cumnatei lui Guicciardini.  
Pregătiri pentru reprezentarea Mătrăgunei. Critici la adresa  
comportării împăratului Carol Quintul.* . . . . . 317
74. Către Francesco Guicciardini – Florența, 15 martie 1526  
*Despre eliberarea lui Francisc I. Preziceri referitoare la război.  
Despre Giovanni delle Bande Nere considerat condotierul  
care ar putea salva Italia.* . . . . . 323

75. Către Francesco Guicciardini – Florența, 4 aprilie 1526 <i>Despre planurile de fortificare a Florenței.</i> . . . . .	331
76. Către Francesco Guicciardini – Florența, 17 mai 1526 <i>Despre numirea comisiei „Procuratorilor zidurilor“, iar a lui ca administrator și cancelar al ei. Îndemn ca papa să profite de ocazia politică în acel moment favorabilă.</i> . . . . .	333
77. Către Francesco Guicciardini – Florența, 2 iunie 1526 <i>Despre fortificarea Florenței.</i> . . . . .	337
78. Către Francesco Guicciardini – Florența, 2 iunie 1526 <i>Despre măritișul uneia dintre fiii lui Guicciardini</i> . . . . .	339
79. Către Francesco Guicciardini – Florența, 2 iunie 1526 <i>Despre fortificarea Florenței</i> . . . . .	341
80. Către Bartolomeo Cavalcanti – Marignano, 13 iulie 1526 <i>Întâmplări în campania militară din apropiere de Marignano</i> . . .	343
81. Către Bartolomeo Cavalcanti – din tabără, în jur de 6 octombrie 1526 <i>Operațiunile din Lombardia a Ligii de la Cognac și a trupelor imperiale</i> . . . . .	347
82. Către Francesco Guicciardini – Florența, 5 noiembrie 1526 <i>Machiavelli și Filippo de' Nerli, guvernatorul Modenei</i> . . . . .	353
83. Către Guido Machiavelli – Imola, 2 aprilie 1527 <i>Despre prietenia sa cu cardinalul Cibo. Îndemn către fiul său să studieze. Părerii de rău că nu este aproape de familie.</i> . . .	357
84. Către Francesco Vettori – Forlì, 5 aprilie 1527 <i>Despre armistițiul între armata papală și cea imperială. Despre Guicciardini în rol de comandant militar.</i> . . . . .	359
85. Către Francesco Vettori – Forlì, 14 aprilie 1527 <i>Continuarea discuției din scrisoarea precedentă.</i> . . . . .	361
86. Către Francesco Vettori – Forlì, 16 aprilie 1527 <i>Continuarea celor două discuții precedente. Sfaturi pentru o acțiune politică și militară hotărâtă.</i> . . . . .	363
87. Către Francesco Vettori – 18 aprilie 1527 <i>Despre mișcările de trupe ale Ligii și ale imperialilor.</i> . . . . .	365
Note . . . . .	369